

БИЛГІЛЕРНИ МАССАЛАРЖЕ

«СЭКП-НИН XXIV СЪЕЗДИНИН ШИТИПІРЛЕРІН БОЛГАН МАТЕРИАЛДА-
РЫН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРГА ХАНЫЗЫ-БИЛЕ ТАЙЫЛЫРЛААР ЧОКУН ЭН ЧОКУН
УЕДЕ ПАРТИЯНЫН ИДЕОЛОГУТ АЖЫЛЫНДА КОЛ ЧЕРЛЕРНИН БИРЭЗІН
ЭЛЭЗЭР УЖУРЛУГ».

(ПАРТИЯНЫН XXIV СЪЕЗДИНИН РЕЗОЛЮЦИЯЗЫНДАН).

«Билиг» нитилел органи-
зациялары лекция пропаган-
данын кол үг-шини беш
чылдын онааларын куу-
седиринче ажылчы чоннары
мобилизастарынче болгаш
эрткен беш чылдарда чедиш
алдынан чедикширини
быжылаарынче утандырып
турар. Бирги чартык чылда
күрүнеге мал продуктуларын
садарынч планын республи-
ка ажы күүсеткен. Бо чу-
гула ажил-херекке идеологтук
фронтунун ажилдакчылары-
нын үлүг-хуузу эвез эвес.

Республиканын лекторла-
ры, пропагандистери, поли-
информаторлары лекция про-
пагандазын чорутууда ажил-
агыйныа сорулгаларын ай-
тып, ону канчаар күүседип
болурунч аргаларын болгаш
оруктарын тодаргай чижек-
терге даянып тургаш, тайыл-
бырлап туралар. Лекциялар-
ны амыдырал-биле холбаар
чорук чоңа эл-не бидиктир
болгаш чедикчелиг билигин
берип келген.

«Билиг» нитилелинин ра-
йон, хоорай болгаш суур ор-
ганизацияларынын бүгү
ажыл-чорудулаанын улук
корулукчулук — ленинчи
убийдеге болгаш партиянын
XXIV съездининг белеткел
чоруп турар уеде улам кал-
барган турган. «Билиг» нити-
лел организацияларынын
практиктиг ажил-чорудула-
зында лекция пропагандазы-
нын чедикчелиг хевирлери
ленинчи номчулгалар, лекто-

рийлер, улусчу университет-
тер, теоретиктиг болгаш тема-
тиктиг кезээлер кол черни
ээлеп турар апарган.

Чон ортузунга партиянын
чугула документтерин,
ажыл-агый болгаш култура
тургузушкунун айтырыг-
ларын негтердин тайылбыр-
лаарына педагогика институ-
дун башкыларынын, көдө
ажыл-агыйнын, улетурунч
тускай эртемнигеринин пар-
тия болгаш Советтер ажил-
дакчыларынын идеякей кес-
күз-биле бедээн.

Бистиң республиканын
«Билиг» нитилел организа-
циязын кезигуниверинден
чон ортузунга доктаамал, бе-
дүү дыл кырынга, бедик
денелге лекция номчун тур-
ар лекторжу кадрлар хей.
Оларга О. Толгар-оол, К. Ша-
таркин, А. Житков, И. Леш-
кин (Кызыл), С. Якимов,
Ш. Б. Серодар (Каа-Хем),
А. Самбуу, О. Ховалыг
(Чөөн-Хемчик), Ш. Серен-оол,
И. Комбу, Тес-Хем, И. Кы-
лын-оол, В. Тюлюш (Улуг-
Хем), А. Монгуш, Т. Тоңдуп
(Эрзин), К. Сарыгал (Бай-
Тайга) болгаш оон-даа өскө-
лери хейу-биле хамаарыш-
тырып болур.

Партиянын XXIV съезди-
нин материалдарын болгаш
шитипирлерин чоңа калба-
биле таныштырар чорук түр
уеде эвес, а үргүлчүнүң
ажылды болгаш. Ычангаш
республиканын «Билиг» нити-

лел организациязынын
баштаар черинин президи-
умга Бай-Тайга, Чөөн-Хем-
чикте «Билиг» нитилел орга-
низацияларынын ажылы-
нын дугайын дынаан. «Би-
лиг» нитилел организация-
зынын чоокта чаа болуп
эрткен III пленумунга «СЭКП-
нин XXIV съездинин мате-
риалдарынын болгаш шити-
пирлеринин пропагандазын
«Билиг» нитилел организа-
цияларынын канчаар чорудуп
турарынын дугайында» ай-
тырыгын чугулаагып көргөн
болгаш бо талазы-биле деге-
ренгей доктаамал хүлэп ал-
ган. Ол ышкаш лекторларга
дуаламчы кылдыр партиянын
XXIV съездинин дугайында
11 лекцияны өте организаци-
ларже чоруткан. Республика
болгаш район төптеринге се-
минлар эрткен. Бо-ла бүгү
хемчегер съездинин мате-
риалдарын болгаш шитипи-
рлерин пропагандаларын күш-
тедирип, оон шынарлы бе-
диринге уагд дедикчелиг
чедирген.

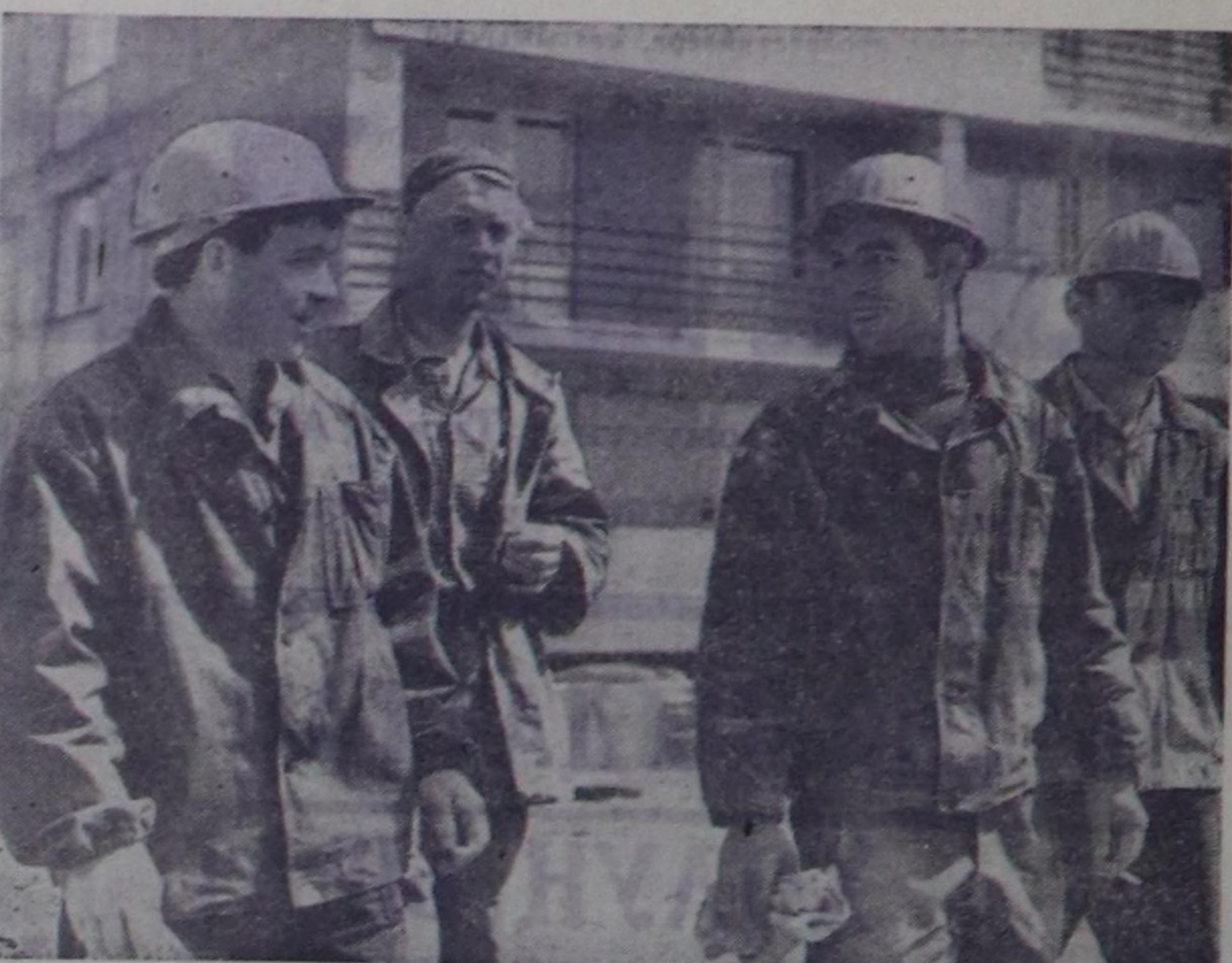
Съездинин материалдарын
чоңа таныштырар талазы-
биле ажил Бай-Тайга, Чөөн-
Хемчик, Улуг-Хем район ор-
ганизацияларында көскүзү-
биле кижжэн. Бо районнар-
ның Култура бажындарында,
клубтарында, колхоз, совхоз-
тарында лекция пропаганда-
зын алыз-бүрү хевирлерин
ажылга турар.

«Билиг» нитилелинин
чамдык баштаар черлери (Эр-
зин, Ак-Довурак) бо чугула
ажылды кошкак, күдү де-
неде чорудуп турарын дем-
деглезе чогуур. Эрзинде бол-
гаш Ак-Довуракта эрткен
чылдын бо үезинге де-
недеге номчуттуган лекция-
нын саны эвезжээн.

СЭКП-нин XXIV съезди
кол кичээгенин чурттуң эконо-
миказынче салган болгай.
Партиянын экономикагыт по-
литиказынын кол утаныш-
кынын, совет нитилелдин
социал политиктиг хөгжүдө-
зинин, чаа кижини кижиле-
дер, эртем-техниктиг депшил-
ге, улетуру, транспорт, тууду
болгаш көдөз ажил-агый та-
лазы-биле лекциялар чон ор-
тузунга ховар номчуттуун ту-
рар.

Моон сонгар республика-
ның «Билиг» нитилел органи-
зацияларынын кол сору-
газы болза боттарынын ажи-
лында четтестерин чайладып,
партиянын XXIV съездинин
шитипирлерин амыдыралга
ботандырырчыне чоңу мобили-
застары болур. Оон-биле
кады Тывага Улусчу револю-
циянын 50 чылдынын, СЭКП-
нын ленинчи национал поли-
тиказынын тикделгезинин ду-
гайында колхозтарга болгаш
совхозтарга, будурукчуларга
база туудуларга, албан органи-
зация черлеринге идеякей
болгаш лекцияларын
организастарынан, ажылчы
чоннарын политиктиг болгаш
күш-ажылчы идеякей бе-
дик, оларын ортузунга по-
литикасы ажилды күштө-
диринге дуалаары чөр-чө-
де «Билиг» нитилелинин органи-
зацияларынын чугула сору-
галары болур ужурут.

О. МОНГУШ,
республиканын «Билиг»
нитилел организациязынын
референти.

Москва чоогунда Зеленоград хоорайда «Зеленоград тууду» тресте солун дур-
жулааны кылдып турар. Ында Социалист Күш-ажылдын Маадары Н. А. Злобин-
ин удуруканы туудулаарын каттышкан бригаданы чуртталга бажындарын ту-
дарынын бүгү ажилдарын хары угда кылып, шеверле болгаш сантехниктиг ажил-
дарын база күжүсүн турар. Бригада кезигуниверинин, крайчыларын ажилын таар-
ыштыр организастап, механизирин бидинг ажилдаанын ачылында баштай-
гы он дөрт кат чуртталга бажынд 155 хонганда, ийгинизин—82 хун эрткенде чурт-
талгаларга хүдөдир аргалыг болган. Бажың бүрүзүндө 40 муң рубль кампап ал-
дыган. Ол хүдүнүң чартык кезин ажилчыларын бүгү талазы-биле эни ажилда-
ны дөң шайлап кылдыр берген.

Бо беш чылдын төңтүзүңе чедир СЭКП-нин XXIV съездинин Директивалары
биле планнаттыган күш-ажылдын будурукчулукун деңгелинде алобичилер чөдө
берген.

Н. А. Злобинин бригаданын эгелестикнин ВЦСПС-тин Президиуму чүгүдүг
деп көргөш, ону өскө черлерге негтердин сүмөзөп.

ЧУРУКТА: (солгай таладан): бригаданың муракчы кезигунивери—бригадирин
оралакчы Н. Д. Афонин, сварщик М. В. Касьян, элсекчилер С. С. Филиппов бол-
гаш А. Ф. Шипов олар.

А. СТУЖИНИННИН ФОТОЗУ.
СЭТА-нын фотохроникасы.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Тыва АССР-нин улусчу контроль комитетинин составы

СЭРЭ-нин улусчу контроль
органнарын дугайында Ду-
румду удурулга бодуруган,
республиканың Министрлер
Чөвүлели Тыва АССР-нин
Улусчу контроль комитетинин
составын он кижик кылдыр
бадылаан.

М. К. Шырап — Улусчу
контроль комитетинин дар-
газы.

А. И. Пожидов — Улусчу
контроль комитетинин дар-
газы.

А. А. Ромашов — ВЛКСМ
Тыва обкомунун секретары;

М. М. Сухачев — көдөз
ажыл-агый продуктуларын
сатып алырын болгаш шы-
нарын талазы-биле күрүне
инспекциянын кол күрүне
инспектору;

А. Д. Ховалыг — Тыва
АССР-нин юстиция минис-
три;

В. С. Шаравин — «Шын»
солунун редактору.

А. А. Ромашов — ВЛКСМ
Тыва обкомунун секретары;

М. М. Сухачев — көдөз
ажыл-агый продуктуларын
сатып алырын болгаш шы-
нарын талазы-биле күрүне
инспекциянын кол күрүне
инспектору;

А. Д. Ховалыг — Тыва
АССР-нин юстиция минис-
три;

В. С. Шаравин — «Шын»
солунун редактору.

Шудургу ажил-иш

Өвүр районун «Коммунизмче орук»
колхозунун ажил-ишчери Тываның
Улусчу революциянын 50 чыл оюн
күш-ажылчы белеткел-биле уткуур дөз
бо хүндөре шудургу ажилдап туралар.

Колхоз чартык чылда күрүнеге эң са-
ларың 100,8, сүтү 108,5, дүктү 108 хуу
кылдыр күүсеткен. Чартык чылда мал
өстүрүр планын колхоз 132 хууте
күүседип алган. Бо ажил-агыйгы көргү-
дүгү колхозтун малчынарын күлө-
жө ажилында кызылхай чорудан бол-
дуган. Мал ажил-агыйында 28 комму-
нист хаара туттуган.

Онаашкан ажилында бедик харымса-
галыг муракчы малчынар колхозта
кайы хей. СЭКП райкомунун кезигуни,
хейжу Монгуш Севилба, сааныч Нордун
Иргит, каларчылар Ондар Саалакы, Сол-
чур көдөз Советинин депутатты Кара-Сал
Бөвөн-оол, «Индустрия» демдөз өр-
винг чылгычы Монгуш Шыдар-Белек бол-

гаш өскөлерин-даа аттары районун
муракчыларын олдурууда кирген.

Бо хүндөре колхозтун малчынарын
мурнула малга быжыг чөм-суурну
белеткериин улук сорулгазы салдыган.
Анаа удуз белеткелди колхоз багай эвес
организастаан. 250 гектар черин сугтар-
ган. Бо хүндөре ситен шөлдөринде 9 си-
ген кезер машина, 2 габель болгаш 50
дырбаашты, 100 хол кадымрыг кижик
ажылдап эгелээн.

Солчур кыдында арыдан 35 кижик
будук-бүрүңк белеткел турар. Оларын
хей кезин өрөңкисилер. Бо хүнге чедир
олар 16 тонна будук-бүрүңк чып, бе-
леткээн.

Колхозчулар малга быжыг чөм-суурну
белеткэр дөз ажилды хайышкынын
эгелээн-даа болза, оларын ортузунда
политмассалыг ажилдарын организаста-
байн турар.

С. КУУЛАР.

Ажылды шуудадыр

Барың-Хемчик районда
«Бардык» совхозтун ховула-
рында муң-муң гектар шө-
лдөрдө алыз-бүрү тараа кул-
тураларын өзүң, үңүң ту-
рары эки. Чаа беш чылдын
баштайгы чымынын дүжүдүн
чидирг чок ажаап алыр дөз
совхозтун механизаторлары
техника септелгезинче кол
кичээгенин салып турар. «Си-
биряк-5» маркалыг 4 чаа ком-
байны эгеп, кезиг кирерин-
ге белеткен тургускан. Ол ыш-
каш кукуруза кезер «№ 26»
деп 10 комбайн белең.

Тараа сөөртүр автомашина-
лар септелгези шуудай берген.
Ынчалза-даа төп шалын аш-
талгазы доозула-даа, ында
чуудур, дүжүр, арылгар,
курдай машиналарын чыг-
гызын-даа белең эвес. Ында
кыпар-чаар материалдар куу-
дар 50, 90 тонналарын доска-
лары амыдаа чедир курут
турушкан. Автодезинин бай-
далы база-ла таарымчалыг
эвес.

М. ДЫЛАЙ.

Будук-бүрү белеткелинде

Улуг Хем районун «Х улук
хурал» колхозунун 20 кижик
ситенчи эвезу Бай-Хара
Даш-оолдун удурулгазы-биле

Дарган-Хаа тайгазында будук-
бүрү белеткелге кирген.
Эвезо баштайгы удаада белет-
кэни 25 тонна будук-бүрүзүн

кыштагларда чедирп, таарым-
чалыг черлерде шыжаан.
Колхоз төвүндө хей-ниги
организацияларын коллек-
тивтери шөф күжү-биле 6
тонна будук-бүрүңк белеткээн.
Б. БАГЫТ-ООЛ.

ЧЕДИИШКИНИГ БОЛГАН

Улуг-Хем районда Жданов аттыг совхоз
1200 га чайгы чер аңдарар турган 1350
кылдыр планын ажырган. Трактористер
Аратна Кызыл-оол, Бийеке-оол Мекпер-

оол, Николай Бышкак-оол олар хүн бүрү-
де нормазын 110 хуудан куудатпай,
улетеринг ажилдааннар.
С. НАМЧАН.

ЭРЗИНДЕН ИЙИ МЕДЭЭ

Эрзин районун Култура
бажынынын 3. Балдан уду-
рган автоклубунун бот тыныг-
дыр артистери мал чөмөринин
белеткелде ажилдап турар
ажыл-ишчилерге солун про-
граммалыг концерттерин си-
генчилер бригадаларына ба-
рып, график ёзуугар көргүзүп
чоруп турар.

Олар баштайгы концертин
«Коммунизмче орук» колхоз-
тун мал чөм белеткел турар,
эң ыраккы Артыштыг ховузу-
нда бригаданың бараалдагачан.
Оон сонда «Мөрөн» колхозтун
Тере-Хөл ховузуна ситен ке-
зип турар 5 бригадаларына
көргүскүзээн. Ам «Чаа орук»

колхозтун Чөөгөйдө, Дус-Хөл-
дө, Кара-Дытта, Тес уюнда
ситен кезип турар бригадала-
рында көргүзүп чоруп турар.
Оон дараазында Ленин аттыг
колхозтун бригадаларына
барар.

Автоклубтун бот-тыныгыр
артистери Д. Дамчанов, К. Бор-
бак-оол, автоклуб эртелекчи
З. Балдан болгаш Г. Шойку
база өскөлерин-даа мрла-
рын, четен чугааларын, хөг-
жүм алыгдарын көрүкчүлөр
улау-биле сонугурап, мактап
турар.

Эрзин районда школылар-
нын чайгы дыйтаналгазынын

байдалы дыкка организастыг
чоруттугун турар. Районун
колхозтар аразынын Кара-Хөл
пионер лагеринге бирги ээ-
чеге 40 ажил школачы дый-
танган, ам ийини ээлчөз өгө-
лөң. Хей школачылар, Кызыл
лагерлеринде дыйтанган бер-
ген, туристг походытарже чор-
гулаан, Хову-Асыкче экс-
курсиядааннар.

Ам школачылар колхозтар-
нын мал чөмөринин белет-
келдеринде массалык-биле
кирип турар болгаш школа-
чыларын колхозтарда тур-
ган өвөдиге-будуруге бри-
гадаларында ажиллап турар.
М. ДАЛАА.

Тывага Улусчу революциянын бежен чылынга

ДЕМИСЕЛДИН ЭГЕЗИ

Олар хүлэп алган кийгырынга съездин ажилынын
үзүлгөн чылдагыларын чоңа чугулап дынакташ, Совет-
терин эрге-чатырганы дөз демселиң күштөдиринче
оларын кийгырган.

Съезд ажилдап турда буржуаз комиссар Турчанов Совет-
тер дөз демселиң удурукчуларын туудуп хорааш, Тыва-
дан үндүр шөлдүрүн дугайында дужаалды хоорай ком-
дантымынга берген турган. Контрреволюсч казак солданын
ин дууламчылы-биле Крюков, Терентьев оларын декабрь
11-нин дүзүндө бажындарындан туудуп алган, Саян ажы-
р шөлдүр чоруткан.

Ажылчынарын болгаш күш-ажылчы тараачынарын
Тывага Совет эрге-чатырганы тургузар дөз эгелээн баштай-
гы шимчээшкенин контрреволюция ынчаар баскан. Ынчал-
жажок 1917 чылдын декабрынын сөөлүзүрде демсел чаа күш-
биле кытыгып эгелээн. Ол демселге фронтунда чедип кел-
ген коммунистер: Кочетов, Антунин, Галкин, Власов, Абанин
болгаш өскөкөр-чаа кирип эгелээн.

Белоцеркинни туудужулары Непомнящий, Семенов, Ла-
пин, Норкин болгаш өскөкөрин-даа саналы-биле Танды ба-
рынын районуга (амгы Тандыга) тараачынарын съездин
эртирген. Уеник большевиктерин удурукчу Степан
Константинович Беспаловтун дууламчымы-биле олар Тывага
баштайгы Совети—ажылчынар депутаттарынын Белоцерк
Советин тургускан. Оон сонда Воскресенскийн алаан ур-
гайында, үстү—Николаев суурга (Бай-Хаак) Советтер тур-
густунган.

Белоцеркские тургускан Советти казак солданыр дүжү-
гөш, оон кезигуниверин Тывадан үндүр шөлдүгөн.
Ынчалжажок революция улам-ла калбарып хөгжүп эгелээн.
Сибирини бүгү төптери большевиктерин холуга турган.
Уеник волостуга, Тывага большевик солуннар тарап эгелээн.

Минусинские үкүп турган «Товарищ», «Известия» деп со-
луннар В. И. Ленинни чүдүлдерин парлап, революция хөг-
жүдөзинин, социализм тургузушкунун дугайын дына-
дып турган. Ол солуннар Беспалов, Крюков, Крючков, Те-
рентьев оларын чүдүлдерин парлап, орус болгаш тыва улус-
тарын дайыннарын үлүгдөдирин сойлап, революция
хөгжүдөрин кайнын ажылчы чоннарын кийгырып тур-
ганнар.

Революсчу шимчээшкенин чалгыныга Тыванын арат мас-
салары база кирип эгелээн. Орус ажилчылар болгаш та-
раачынар араттар-биле быжыг харылдааларын тургузуп, ре-
волюция дугайын тайылбырлап, оларын ёзулуг дайынна-
ры кымырлыг деп чүвени угадып, боттарынын хостуг эргези
дөз демселигеринче оларын кийгырып турганнар.

1918 чылдын чалгынынын орта үезинге чедир, Тыванын
орус чоңунун IV съездин ажиттыгынараа чедир, буржуаз
Түр чазакты орус болгаш тыва улус хүлэп көорунден ойтала-
ан. Крайнын IV съездин край Советин тургускаш, эрге-
чатырганы оон холуга берген. Совет март 27-де тыва чоңа
кийгырыгын ундурген. Россияда буржуаз чазакты дүжүр-
гени, улусчу эрге-чатырганы тургусканын дугайын дий-
натышкан, ында:

«...Орус чоңун мурундан силерге байыр чедирбизаан,
силер-биле кады аны-дуңмалышы ёзу-биле эл-найырдыг
чурттаарымыска идегеп тур бис. Аны-дуңмалышы, дең эрге-
ни амыз дөз биске каттыгын, найыралдыг холун бисче
сунарын комарлыгы, өңүктөргөс, аны-дуңмалышыс си-
лерден дилегис» деп бижээн.

Ийай-бөөр көшкөн орус улус тываларын чөпшөөрөли
чока оларын чайгаларынын, кыштагаларын чогулга хо-
нуп алырын хорутуп дугайында айтышканын Советтин күс-
кому хүлэп алган, тараткан. Тыва араттарын эрге-ажык-
тарын камтаан хемчелерин Күүсөм доктаамал ботанды-

рып турган. Кулак Шепелинин хөдөктеринге чоруткан бир
чагазында куускомдан мында деп бижээн:

«...Улук капиталистерин бүгү өңүзүн национализиастааш,
ону Россиянын Совет Республиказынын өңүзү кылдыр сана-
п турар. Ынчангаш кулак Шепелинин болгаш өскө-даа
капиталистерин бүгү малын орус-уранхай күш-ажылчы ки-
жилерин өңүзү кылдыр санаар».

Край Советини куускомунун даргазынын ораалакчы
М. Терентьев Советтерин III Бүгү-россия съездинге чо-
рааш келген. Башкы Ленинни көргенин, оон чугаазын орус,
тыва чоңа ол тодаргай чугулап чораш.

Край Совети болунун кол сорулгазын орус-тыва уластар-
нын харылдааларын быжылаары, тываларын бот-тускай-
лап чоруп дүргөн чорудары деп санап турган. Крайнын бол-
гаш чер-чер Советтерин активчилери улустарын найыра-
лын быжылаар, араттарын коммунист болгаш интернаци-
оналчы ёзуга кижиздир дөз хей чүдүлдерин кылганнар. Совет
активчилерин составы безин хей националдыг турган.
Оларын аразында орустар Лапин, Лукьянов, Барков бол-
гаш өскөкөр-даа, украинер Левченко биле Квитный, хакас
Тутатчиков, татарлар Кумиров, Забитов, поляк Капустин-
ский олар ажилдап турган.

Орус активчилери долгандыр адым араттар база бөлүл-
гөш эгелээн. Хөдөктер Оюн Күрседи, Степан Булчун, Се-
мен Билчир, Салчак Тока, Ады-Туудуш Чүлүм болгаш өскө-
көр-даа арат массаларын ортузунга революсчу ажилды
уламчылай бергенер.

1918 чылдын июль 10-да Тыванын орус чоңунун V съез-
дин, июль 14-те тыва улустун төлээкчилеринин бирги
съездин болуп эрткен. Анаа хамаарыштыр Минусинскийн
«Известия» солунун бижэни болза:

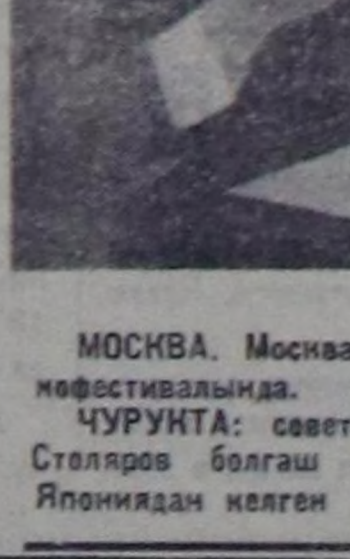
«...Ол съездлер крайнын салым-чолун шитипирлээр ужу-
рут. Уранхайнын съездин онза ужуз-дууалыг. Уранхайла-
рын бот-башкаларын эргезин мынчага чедир хүлэп көрбөз
болгай. Дарлаткан кижиг төрөгетенин камгакчылы — Со-
вет эрге-чатырга боттарынын салым-чолун шитипирлээр эр-
гени уранхайларга берген».

Орус, тыва съездлер каш хонукта хуралдап келгеш, ийи
уластарын аразында керээни ажилдап кылгаш, хүлэп ал-
ган.

Тыванын улустуң революциязы ынчаар эгелээн.
В. ДУБОВСКИЙ,
тоогу эртемнигерин кандидат.

Репортаж

БАЙ-ТАЙГАНЫҢ ХОМУЗУ

[illegible]

МОСКВА. Москвада делегетийн VII конференциясыда.

ЧУРУНТА: совет киноактерлар Кирилл Столяров болгаш Лидия Смирнова олар Япониядан келген киноактерлар Нобуко

СПАРТАКИ

ССРЗ улустарының V чайгы спартакиадазының шаңналдарының курлавыры улам-на эвезжеп кел чыдар. Алдын, мөңгүн 342 медальдарның болгаш 364 хулер медальдарның иштинден 46 шаңналдар амдызында алдынмаан. Ол ыкшаш эвеледелешкен республикалардан эң-не шыыран дээн имандарларга тыпсыры-биле ССРЗ-ниң Министрлер Чөвүлениниң тургузганы беш кол шаңналдар дээш демисел амдаа үргүлчүлел турары билдигир. Июль 27-ниң эртенниге чедир РСФСР-ниң спортсменнери бүгү талазы-биле мурнал турган. Ол нийтизи-биле—1854 саныгы. Ийгини черде — москвичылар. Оларныкы соондан — Украинаныкы, Белоруссияныкы, Ленинградтык, На-

захстанныкы команда-руп турар.

ССРЗ улустарының инадазының баштамынчы Москва чурна Серешина июль туг арга-биле эштинде даага тиклээн, өскө бир-не дугазында дым медальды алганда ол 17 харлыгы 100 метрин 1 минутунундада эштин эрткин.

Спартакиадазының пыр чемпионун оон 6-да харлыгындан тиз эштин кылдыр өөрөткөн.

Эр ниймилерден өччэлге экинчеш баштаачы, 20 харлыгы студентимир Буре ийгини медаль шаңжалды ССРЗ-ниң чаз рекордузуп—100 метрин 57

Олар сентябрьда

МОСКВА. (СЭТА). Хал шыдыраа талазы-биле делегетге бирги чер дээш маргылдаага киржиралары илередирияныкы шийдеге ужурадышыкынага Тигран Петросян-биле Вик-

тор Корчойнун ара-ле онугу оюн делегетпиону тораан Т. Петросян-биле сан-биле дооступ Сөөлгү ойынашкын

У л у г ү н

СЭБП XXIV съездиния төгүдүг шийтиштеринге алдар болдугар Танды районунун бот-тывынчыг уран чүүл коллективтериниң район көрүлде-ли Бай-Хаак суурга ялалдун ийгини оя хонунуна эгизинде болган. Аяа «Гиналге» сохотта Культура бажынынын бот-тывынчыг артистериниң уран талантныкы улуу-биле үнелеткен. Тараалан сохоттун уран чүүл коллективни оргкомитеттин Худүмәл бажы-би-

ле болган баян-бил болган.

Бистин уран артистеривестия Монгуш Хойлаатын чы «Шамбалыга», «Чел шүлүттери», «Сохиал ажалдыгын» Мадияр Лопсачаатын 70 халыкты турсактааткан. Ондар Белег-оолду шүлүгүн тапшы болган жанчыларын баштап урун бейдиз

А. КОНЬЯКОВТУҢ фототуз.
(СЗТА-ның фотохроникасы.).

**ЧАРЛАЛДАР,
РЕКЛАМАЛАР**

[illegible]

СПАРТАКИАДАДА

ССРҰ улустарының У чыгыш заахстаның командалары чо-рууп турар.

ССРҰ улустарынын спарта-икадаанын баштайгы киркичизи Москва чурттуг Ири-ка Серешуина июль 27-де хо-гут арга-биле эшитир маргыла-заага тилкээз, өсөк өөрүндөн бир-ле дуугарымыз ийиги заа-дын медальды алган. Бө өз уаа-да ол 17 харлыг шылалчы кыс 100 метрин 1 минута 02,4 се-кундаа эшитп эрткин.

Спартакидааның ол ийи де-мий чемпионну оң заа-ныкы б-ла харлыгыман тура сугта эшитп кылдыр өөрткенер.

Эр кижилерден ол заа хей-чазыге эжинигеб боза-ла мож-вачы, 20 харлыг студент Вла-димир Буре ийиги алдым ме-даль шызалды алган. Ол ССРҰ-ниң чаа реновуд тургу-зул—100 метрин 52,9 секун-

даа эшитп эркин.

Ол ышакш Тизвейшилги (Грузия) эшитринге Грузия дын медальды ба-ла.

Сугта эшитирини нукуң программа мотрге эшитпи баз-Анаа эр болгош улустардан Моско-лар — Ирина Пет-Андрей Дунаев те-спартаскы са-рынын чартын фи-даазындан 20 ийи даялдарын алгангн чемпиону Николая заахстаның спортс-Туровту тилкээз, ийи даңкыр, чепд-шиа Абдрахманов Анатолий Хехлова геш, күлге хулар

Чугдунмаан ногаалар,
кат-химистер дугайы

хей сиздерди амчилдер бириң турар. Оларын арамыда мындый сүмө бар: «Чүтүмдэма чыг погааларын болгаш кат-чимистерин чыверес».

Бо сүмө чүү чүтөлү үлдөсиздептегени?

Дизентерияны тыямалдары микробтор оогорду өңкөшпө диде турар арыг эвес түзүлөрүн дамчытыр погааларга чыппымыл болуар, а кат-чимистерге — оларын чымп ап турар сапта тарапкында чыппымыл болуар. Язым-бур микробторын тардымчылары болуар сактер дизентерияны палочкалары погааларга болгаш кат-чимистерге арттырар хаалар болуар. Чамдык арыг-чөөр эвес кичилер тузмаан коозоры-биле погааларын болгаш кат-чимистерин тарап-даралы турар.

Дизентерияны тыямалдары чулүммян погааларын болгаш кат-чимистерин чырге хорумз уагт бе? Бо дугайында дараалында чык көргүзүп турар.

Бөлүк амчылр бээларга салып турган редисин, салатты, морковту, огуртти, помолорду, саныны, гуршаны, дөбө-тү болушын пилоргалы бактерология лабораториямызга түгүчү пичилеткен келгенер. Шыңчылетиптос погааларын 27 хуузулда, кат-чимистерин 73 хуузулда пийүзүп амыр-ларымч микробтары чорөөн. Бо чүрагайга болзо, погаалар болгаш кат-чимистер халаамыр салатчылары-биле

Олар сентябрьда ужуражыр

дырга таласын-бүгө делегейге
биринчи чер кези маргалаага
киржишкенин илдеришинин
инизиге учурагышыгына
Тигран Петросян-биле Вик-
тор Корнои ойнаан
лодуган. Ал Петро-
сян биле ботур
нашкыны Роберт
(АЭШ) учуражы-
ла ону оюн делегейини чемпи-
онуз поран Т. Петросянни
тингилеги-биле — 5,5:4,5
сан-биле дооступ илерин.
Согуз ойнааштын дорен

Чыг чыгааларын болган кат-чимистерин арыг суг-биле эки туур болган изиг суг-биле саара кудар деп гитиена сүмезин кээде сасыгынып жаткан болуп.

Чодурааны, ыт-кадын,

У л у г ү н е л е л

төгүлдүк шайтштыңарыңиз алдар болдураңар Танды районун бот-тышынгай уран чүүл коллективтеринин район көрүлдүк Бай-Хаак суурга ималдуу ийгилиги хонгуулар эгизинде болган. Аваа «Тинделер» сохотта Култура бажымынын бот-тышынгай артистеринин уран таланттын үлүү-биле үнелеткен. Тараалган сохотуун уран чүүл коллективин оркомитеттин Хүндүдэ бажини-би

Чодураа кадын хөхөнг сымн-биле катан калбак шуутай-
ларга азы кулузуун, чыраадан орун каан чадыгларга болган
оон-даа өскө чүвөлөргө кургатып. Кат чадын каан шуутай-

күргө бергенде ооң сымтарын ал каватар
Ыт-кадий нама бикшап, мангыр тура чымы алып. Ыт-
кадий хунго кургадырга хорюк, «С» дө антияни чыло
боор. Ычачагит ит-кадий пишиккыне ургаш калбак чута
демир дөжюк, аягт аяк сууту иштине кургадыр. Ону аяу-
ун катан мичалар кургадыр. Кургай берген катм хол-беле
тудуга түрөн туур, а кургавааы чыгычмыр бээр.
Калымаан чаа бикшип туур ай бикша берген үзүндө
кургадыр. Ону бажин серпанте азы аяк салгынычт өске-
дө чеге база аяк аяк сууту, ооң бар чидар пиятага,
духовкага кургадын болур.
**РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРДЫЛЫШКЫН
БАЖАНЫ.**

КАЗЫРГЫ ДЕГ ТАНҮЧЫЛАР

жашын бажыныгыт. Свердловскин профтехувердине арлериниң Култура бажыныгыт чанында танчымыс дусчу ансамблиниң баштайы көргүзү болган.

Көрүкчүлөр — хоорайнын чыяларты — аныак аалчылары чылыы-биле уткуп, аларнын аюу-буру танцаланы улут сонугурал, магадалы көрүп, аңа бедик унадалы берген.

Култура бажыныгыч уран

Улутурун аламанналасына **ВИНОГРАДОВА** биле бистин корреспондентистиик бещезын моң аадаанда парадчыны.

— Азиянын төвүнде, ак-кыч деминиң болгаш хөздерин чүтүт, чечеткили турар өрдениң Тыва автономнур республикага бирги казон оон ноган төвү-биле таныштыгыс. Бистин ансамблисттик кыркычкылеринге килерин найысылгалардан онза-ла таарыпты, улут магадал-биле

Таныштыгыс. Туйуктар, музейге база аус. Тыва оолдар, кыстар таныштыгыс, бөлүтү. Алаач улус-тур дээрини зүреуни.

Ам килерин айтырмынар халым бээринде мен.

Айтырыг: Бистин публиканын дугайында гай болданырлар өөрүп тур бис. Муза Яланда, килерин ансамблин гайында кал сөстөн кал

Харым: Ансамбль Азарттуу Элгү дайымын калың-берге чыла-рында тургустунган. Ону са-лым-чаяныгы балетмейсте-рианычы Александр Петрович Полячкин 1942 чыла проф-тесоведилге черлерини сту-гулдууларыны кижигилеги-ти туругун эгелеш. Ону бо хү-нерге чедер ууртуп турат. Ол эм РСФСР-нин тран чүдү-лүп алалары ажалыакчымы. Ансамблыны кижигилеги-ти кимет кескитенис-тигин кун-ажылы чыла-ры болташ тур-шерелери * сугу-тасын тран «Жи-ни, белик культу-гаш кун-ажылыш-ны» деп аттын эл-ти. 1965 чыла «Элгүчү ансамб-лы» тыыккан. Аныкта-гаш студентилерин-легей фестивалына-та кыршын бол-лауралды.

а каның-даа номериң шиди
алар алдаймын же. Ансамбл
дурге, бет-тылыңар уру
түтү кириктилеринен түз
густунган. Ичмалы-даа бис
тер профессионал театр адис
терини денемди биле айт
турар бис.

Айтыры: Сөзүгү уеле заш
тымы кайым-кайы чуртарг
чоразан сизер?

Хары: 1967 чылда Чехо
словакияга чордусуң. 1974
чылда Ленинни юбилей-дө
коллективге айтканыңар. Бу

Дамчицмалга. 19.55—«Хайгынчидлар». Телефилм. 20.10—
Телемелдэр (түгэс дмалга). 20.25—Чарзалдар, режисмалар
—20.30—«Ынд, фронтун шугунид». Телефилм.
МОСКВА, ДАН
31.25—Дамчицмалгадар программал 21.30—«Беш чымд
базмилар». 22.00—Соолгу мелдэр. 22.05—«Фарсат дуга-
индга тоожу». Уран-чечен телефилм. 14-ч сериял,
«Чорудмелдэр». 23.00—00.45—Бут бөмбүгү СССР-ин зем-
понадал «Динамо» (Киев)—«Нефитич» (Евкү). Клевет
дамчмалга.

ЧУРУКТА: Орус улустун «Уральская вечерка» деп мас-салыг спеназындан алган көргүзүг.
О. ОХЕМЧИКТИН фотозу.

[illegible]

унигит партизанын чаал-
газгийг багтаар Францагча ча-
гын ай болдууус. Анаа ажыл
чынар мурунуга каныг-га-
байдала, кага-гаа концерти
ныс көргүзүп тургууус.
көрүгүзүлериныкисе чоргаар-
шыр бис.

Айтырыг: Ам каяа-кай
баар силер?

Харыс: Кол сорулгависе —
ВЛЕСМ Топ Комитилинги аага-
лыча багтаар Бугу-авялелин
шазыгыч көчөмөчтү туугу-
ларынга баар, оон аныяла-
рыгча болуустун уура-чту-
луугуу бараалгалдыр. Ичча-
гаш, Ак-Ловурагча. Кову-
Аксиняаа уугу туугазарга баа-
Чалаан хойрагга концерте
көргүзөр бис.

Оон-биле чөргөлдөмүр тың-
чонун уура чүтүд-биле таңы-
жып, тыга таңы өөренир-
уугу күөп турар бис.

Редатор Т. С. ШАРАВИИ.

ИЮЛЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: Кино-чымылдызы 10.00. «Эрлер чайы»
11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шақтарда;
«БАА-ХЕМ»: «Кысты дилкер» 15.00, 16.50, 18.40,
20.30 шақтарда.
«НИОНЕР»: «Дидимден сын каргар» 9.20, 11.15, 13.10,
15.00, 17.00, 18.50, 20.50 шақтарда.
«ВОСТОК»: «Арзылэн шураразынга белен» 15, 17, 18,
21.00 шақтарда.
«ЧАЙГЫ» КИНОТЕАТР «Хамраз» (1-ги, ийгили серия) —
17.00, 20.00 шақтарда.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ
КИНОЗКРАННАРЫНГА

Литваның киностудиясының
тургуусыны «Эрлернің чайы»
деп фильм уадаас үнүп эго-
лар. Ону көөрүнчө даламы-
нар.

РЕДАКЦИЙНЫН АДРЕЗИ

Бийэл, Шегинкин-Бравченко кудумчуу, бажын № 3, ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакториун 24-63, редакториун срилакчыларынын белгаш пропаганда килизинин 35-24, харысалгалы секретарынын 23-36, партийжи амын ырал килизинин 37-13, культура килизинин 23-54, кезээ ажал-бий килизинин 21-47, улестур килизинин 22-64, чыгаша база совет туркуу килизинин 41-27, информация килизинин 20-60, бухгалтерия-нын 31-75, корректорларынын 27-41, Солун келбейн барганда 32-75, телефонче долгаар.

ТЫВА АССР-ийа Министралар Чавуелинин чанында Тыванын ном үндүрер чериин республика типографиязы (Бийэл, Шегинкин-Бравченко кудумчуу 1.).

Солун неделяда
6 катап үнөр

ТС-00358.